

altres coses', 'ocasió bona, oportuna' [S. XIII]. En aquest sentit figurat és ja freqüent des dels orígens literaris, i ja sovint generalitzat fins a la idea d'ocasió, oportunitat: «tingatz totz les canonges en pau, aquesta *saon* d'ara, que sapiatz que nós vos onrarem d'aquestz si Déus ho vol» escrivia, c. 1251, al turbulent bisbe d'Urgell el seu enviat i negociador, el ribagorçà B. de Liri (PPujol, *DocVgUrg*, 16 51) El Comte Berenguer Ramon el Fratricida, al seu germà Ramon Berenguer II, «una *sabó* aguaytà l a la Pertxa del Estor, que és entre Gerona e Sant Celoni, e ocís-lo, molt jove que era» diu la versió catalana dels *Gesta Comutum* (xv, 9, trad. de la 2.ª meitat del S. XIII, ms. de 1345)

«L'Emperadrits --- féu cercar cavallers qui la descolpasen per batalla, e no podia trobar qui per ela se volgués combatre; e sí avia a molts cavallers grans dons donats e gran honor feyta, e en aquella *saó* tots la desconegueren --- lo comte de Barcelona --- dix --- yo he oides noveles que la emperadriu d'Alama<n>ya és encolpada per rics hòmens --- e deu ésser cremada si no ha trobat --- qui la deffens per batayla, e --- yo vul-hi anar --- e combatr m per la dona», Desclot, § 7 (NCl. II, 48 27) ³

«Quan Nós haguem estat tot aquel estiu en Maylorques, venc a Nós En B. --- e volfem-nos-en anar --- e faem justar conseyl general --- e dixem-los així. — Barons, Nós havem estat aquí 14 meses, sí que neguna *saó* no ns volguem partir de vosaltres, é ara --- major conseyl vos poríem donar delà --- d'enviar a vós compaynes --- o de venir, nostra persona, si mester vos será: car creats --- lo que no haurà *saó* del món, de dia e de nyct que --- l nostre pensament no sia de vosaltres», Jaume I (§ 105, Ag, 155). «Lo pagés anava al palau --- e no podia venir en cas ni en *sabó* que pogués parlar ab lo rey», Lull (*Blanq*, NCl II, 102 5) ³⁵

També s'usava en locucions de temps com «una *saó* ---» 'una vegada ---', o *cella saó* 'llavors': «una *saó* li avenc q' él albergà ---», Reixac (*Q.*, 192.19). «La dompna va l drap desplegar, / tant tost Cèsar, agenolar: / cant viu la faç [de Jhesuchrist] ac pagaments / e fo guarit continens, / per la bona devoció / que ag e l drap *cela saó*; / e dix manves l'emperador: / — Ara conec qu' er' hom d'onor / aquest Jhesus ---», *Lleg Rim de Sevilla*, v. 593. I en plural: «--- leixaren lo porc en aquelles *sabons* al rector --- e leixaren ---», *Decam* VIII, § 6, 462 2f. (frase afegida pels traductors cat, sense model en l'orig.); «Roger de Lúria, home de valor inextimable, e de nació catalana, e en aquelles *saons* almirall del reyalme de Sicília» (ja igual en el resum inicial de la noveïlla), id. v, § 6, 320 9, 317 4, «et *allora* amiraglio ---», ed. 1961, 347.18, 344.4.

La cançó pop servava el matís etim 'moment oportú, moment preparat': «Rosa-vera - quan ens podrem casar?—. / Ella 'm fa de resposta: —Quan la *sabó* será / —*Sabó* que és arribada, en lloc y temps, se'n va. », MilàF (*Romllo*) «*Saó*: oportunitats, ab eo quod est satio», Busa-N. (1507). Per a la *saó* del cuiram, V. infra cita de 1481. 'Temps favorable per a pescar i menjar tal o tal peix': «peix qui s'anomena

salpes és millor *sabó* del any' d'egost e de setembre», S. XIV, *Lt de Cuima* de Sant Soví, que va repetir «--- és millor *sabó* del any» (tal o tal mes) amb el nom d'uns 60 peixos (llista de pp. 195-197, NCl cxv)

No perdem de vista, però, que el sentit més primitiu és l'agrícola: «estat de la terra, resultat d'una ploguda, que la fa particularment apta per a ser sembrada i treballada», *DFa*; «és la humitat deixada a la terra per una pluja o regada», *CostManc* (II, 105, § 409) En aquest sentit és encara un mot usual en totes les terres de la llengua: des del Alts Pirineus, fins al val, i fins a les Illes, sense descomptar-ne Eivissa («*saó*: *sazón*», PzCabr) i sense altres variants que algunes de normal fonètica dialectològica: *saon* encara avui en el ribagorçà extrem (com en el de B. de Liri en el S XIII, supra): «fa temps que no plou i encà hi ha y *saón*» a Roda (1957); *səgú* en algun parlar ross, *səgó* en algun del cat. or. (*BDC* IX, 45, VIII, 25), *səzú* en el Capcir (III, 128), *suó* en algun del CpTarr. (IV, 54) «L'abono sens lo llauró / no basta a l'explo-tació / --- / qui no llauré quant podrà / no ho farà pas quant voldrà. / qui desprecia *sabons* / se queda sense llaurons», Fages de Romà (*Cartilla Agr*, 34 11) i així mateix en la versió valenciana de l'original emporданès: «si la *sabó* has despreciat / ---» (24 6f) ·

Els escriptors han seguit usant-lo, en el sentit material, i en belles accepcions figurades. «--- Els ametllers tots blancs --- les ramellades prenen el color calent, enrogit, de la maduresa, y les fulles --- queien musties, arribada llur *saó*, per haver-les estretes, ofegades --- el petit ametlló, format dins el calze --- de la flor, qui de bon grat pagava amb la seva vida, aquella qu' amorosament havia donada», JnRosselló (*Manyoc*, p. 188); «en la seva innocència, no podia comprendre la Maria com, en l'edat de la vida que ella passava, es produïx una tramostada dels sentiments, que s'arruixen, en el cor, d'una nova *saó*», Coromines (*Les Llàgrimes de St Llorenç* I, § 4, 84).

El plural de *saó* fou tradicionalment *saons*, i així encara és legítim i recomanable de fer-l'hi i d'escriure-ho En tot cas resta aquesta la forma general, no sols en l'ús valencià (on no hi havia nivellament fònic de -or amb -ó) sinó àdhuc més ençà de l'Ebre: «Enguany no hi ha bones *saóns*», Capçanes (1935). Però tal com *llaur(a)ó* (-ATIONE) fou substituït per *llauror*, i sota la influència de tants mots de sentit connex, com *llacor*, *eixutor*, *grogor*, *verdor* i fins *suor*, s'ha estès molt en cat. central l'ús d'un plural *səós* (sovint escrit *saors*), bastant general en la llengua parlada or. («amb les *səós* d'aquest any» StPolM 1920 ---) i no estranya als millors escriptors: «El retrat que d'aquest Maragall us dono, és íntimament tal com el veig en el meu record; és --- una relíquia, enriquida només amb les *saós* de la terra, o de l'ànima, on per tant de temps ha estat colgada», Coromines, *O C*, 1594a (pròleg a les *O C*. de Maragall, 1937, § 1).

El II SATIO, -ONIS, s'ha conservat àmpliament en les llengües romàniques, si bé amb tendència pertot a concretar-se en sentits secundaris: fr. *saisons* 'les estacions de l'any' (<'els estats successius de les terres